

METODE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH (I. del)

Mag. Daniela
Brečko
Gospodarski
vestnik

Metode za spoznavanje udeležencev

Metode so poglavitno orodje vsakega učnega procesa. S pravilno izbiro metod ne le prej dosežemo učni cilj, ampak tudi motiviramo udeležence in jih aktivno vključujemo v učno delo.

Pri svojem ukvarjanju z izobraževanjem odraslih sem se srečevala z veliko različnimi metodami. Nekatere izmed njih so primerne za začetek seminarja, druge za podajanje vsebine, tretje za izboljšanje komunikacije med udeleženci, četrte za preverjanje in utrjevanje znanja itd. Teh metod je kar 40. V pričujočem prispevku bom predstavila pet metod, ki jih lahko uspešno uporabimo na začetku seminarja, da se udeleženci bolje spoznajo. To skupino metod sem poimenovala metode za spoznavanje udeležencev. Povedala bom

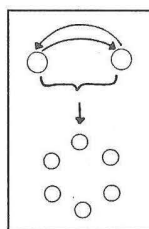
1. kakšne učne cilje z njimi zasledujemo,
2. kako te metode udejanjimo v praksi in
3. v kakšnih pogojih lahko posamezno metodo izvedemo.

METODE ZA SPOZNAVANJE UDELEŽENCEV

Metode za spoznavanje udeležencev bi lahko poimenovali tudi metode za lažji začetek. Ko se neznana skupina ljudi prvič sreča, med njimi vlada določena napetost. Pogovor le težko steče, tisti, ki pa prihajajo v parih iz istega delovnega ali lokalnega okolja, tiho klepetajo le med seboj. Otroci z lahkoto navežejo prvi stik, odrasli pa imajo pri tem veliko zadržkov. Toda vsi se na začetku učnega procesa, bodisi da gre za krajši seminar ali daljši tečaj, sprašujejo zelo podobno, kot na primer: »Kaj se bo dogajalo na seminarju?«, »Kakšen je vodja ali voditeljica seminarja?«, »Kdo so vsi ti udeleženci, ali se bom ujel z njimi?« ... Na eni strani radovednost in interes, na drugi pa zadržanost in

previdnost povzročata napeto ozračje, ki je včasih lahko prav mučno. Največjo napetost pa povzroča dejstvo, da se udeleženci med seboj ne poznajo. Povsem razumljivo je, da želijo vedeti, s kom bodo preživeli naslednje dni. Te napetosti pa ne čutijo le udeleženci izobraževanja, ampak tudi voditelj. Medsebojno spoznavanje ima tako več pomembnih funkcij:

- zagotavlja določeno varnost, ljudje se počutijo v povsem neznanih skupinah ogrožene,
- omogoča lažji prehod iz domačega ali službenega v učno okolje,
- spodbuja navezovanje stikov med udeleženci,
- premagovanje začetnega strahu in napetosti,
- s spoznavanjem medsebojnih izkušenj omogoča sproščen uvod v učno temo.

METODA INDIVIDUALNE ALI PARTNERSKE PREDSTAVITVE

Učni cilj

Udeleženci naj bi lažje navezovali stike, in sicer tako, da najprej spoznajo partnerja in nato vso skupino.

Izvedba

Vodja lahko pozove vse udeležence, naj se sami predstavijo, povedo, odkod prihajajo, kaj jih je napotilo na seminar ... To je metoda individualne predstavitve. S tem bodo drugi udeleženci učnega procesa nekaj več vedeli o tem posamezniku. Toda veliko boljša je metoda partnerske predstavitve, kjer partnerja drug drugega predstavi skupini in pri tem že navežeta medsebojni stik. Pri tem seveda ni nujno, da sosed predstavi soseda. Vodja lahko sestavi pare tudi po kakšnem drugem

ključu, npr. rojstnih datumih (brez letnic, seveda) ali kako drugače. Ko je razdelitev v pare opravljena, imajo udeleženci 10 minut časa, da se med seboj pomenijo in oblikujejo odgovore na vprašanja, ki jih predlaga vodja. Takšna predstavitev mora vsebovati odgovore na vprašanja »Kdo sem?«, »Kje sem zaposlen – moje področje dela?« (če gre za izobraževanje brezposelnih, pa morda: »Kakšna je bila moja zadnja zaposlitev?« ali »Kaj bi si želel delati?«), »Kaj me je napotilo na izobraževanje?«. Poleg teh treh obveznih vprašanj pa morda še: »Kaj bi delal danes popoldne/zvečer, če ne bi bil na seminarju?« itd. Če je liho število udeležencev, naj pri partnerski predstavitvi sodeluje tudi predavatelj oziroma vodja. Po 10 minutah naj vodja prekine pogovore in udeležence prosi, naj po navodilih v eni minuti predstavijo svojega partnerja. Vsakemu naj se za predstavitev tudi zahvali.

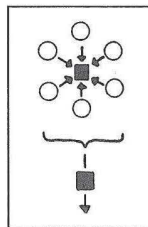
Splošni pogoji izvedbe

Število udeležencev: To metodo lahko uporabite, če učna skupina ne šteje več kot 24 udeležencev, torej 12 parov. To je skrajno število, sicer bo pozornost udeležencev pri predstavitvi začela hitro upadati in metoda ne bo dosegla želenega učinka.

Čas: Za izvedbo metode v parih potrebujemo 10 do 15 minut, lahko tudi manj, če vodja opazi, da so udeleženci že zaključili pogovore. Za predstavitev pa potrebujemo še najmanj toliko minut, kolikor je udeležencev. Če imamo 24 udeležencev, bomo torej potrebovali 15 minut za pogovor v parih in nato še najmanj 24 minut za predstavitev. Če k temu dodamo še 5 do 6 minut izgubljenega časa, potrebuje vodja za izvedbo te metode kar 45 minut ali eno šolsko uro. Če gre za manjšo skupino, pa okrog 30 minut.

Prostor: Ta mora omogočati premikanje stolov in zadostiti še nekaterim drugim zahtevam: biti mora dovolj velik, omogočati neovirano hojo, stoli ne smejo biti pretežki in škripajoči, saj udeleženci vstajajo ...

Material: Tabla s papirji, kamor zapišemo predstavitevna vprašanja in čas, ki ga imajo udeleženci na razpolago. Če boste za izbor parov izbrali sistem rojstnih datumov, morate imeti tudi lističe, kamor bodo udeleženci lahko napisali svoj rojstni datum.

METODA SKUPINSKE PREDSTAVITVE

Učni cilji

Spoznati druge udeležence, sproščen in počasen prehod k temi.

Izvedba

Vodja naj udeležence razdeli v skupine po štiri ali pet oseb. Za začetek bo najbolje, da skupine sestavi povsem po naključju. Vsem skupinam nato dodeli enako nalogo:

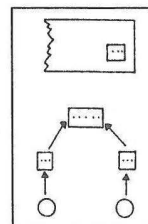
Vsakdo naj se v skupini predstavi, pove, kaj je prinesel s seboj na seminar (izkušnje, konkretne probleme ...), skupina naj poizkusi ugotoviti, kakšne so njihove skupne točke, in naj najpomembnejše med njimi zapiše na plakat, ki bo v nadaljevanju viden vsem. Po končanih pogovorih v skupinah naj vodja poprosi, naj plakate razobesijo in predstavnik skupine naj na kratko predstavi delo svoje skupine.

Splošni pogoji izvedbe

Število udeležencev: Uporaba te metode je smiselna v skupinah, ki štejejo od 40 do 50 oseb.

Čas: Udeležencem je treba dati od 20 do 30 minut časa za pomenek in delo v skupini, prav toliko časa pa je treba predvideti za plenarno predstavitev skupin in njihovih ugotovitev. Skupno je za to metodo treba nameniti torej od 40 do 60 minut časa.

Material: Udeleženci bodo potrebovali stenske plakate, barvna pisala in drug material za tvorjenje naključnih skupin.

INVENTAR PRIČAKOVANJ

Učni cilji

Izraziti lastna pričakovanja glede seminarja, tečaja, družabnega večera ... in spoznati pričakovanja drugih.

Izvedba

Vsi udeleženci naj vsak zase zapišejo, kaj pričakujejo od seminarja, tečaja, večera ... zase osebno, za nadaljnje delo. Nato naj jih vodja

»Namestite se na svojih sedežih kar se da udobno, da boste lahko določen čas ostali v takem položaju. Pazite, da boste lahko neovirano dihali, da vam ne bodo utrnili udi. Zdaj pa vas prosim, da zaprete oči. Tako boste lažje podoživljali situacijo ... Prosim vas torej, da povsem zaprete oči, se sprostite in se spomnite na to, ko ste prvič predavali ... Kakšne občutke ste imeli? ... Ste imeli tremo? ... Se vam je zgodilo kaj nenavadnega? ... Kako ste se počutili na začetku predavanja in kako na koncu? Kakšni so vaši spomini na prvo predavanje? Kaj ste počeli zvečer na dan vaše prve preizkušnje? Ste komu zaupali, kako vam je uspelo? Boste danes zaupali svoje morebitne težave vašim kolegom? Kolegi sedijo tukaj poleg vas ... Vsi smo v isti sobi ... In zdaj se počasi prebujamo ... Odprite oči, pogledjte naokoli, pretegnite ude ... pozdravite soseda ...«

In šele po daljšem (enominutnem) premoru: »Bilo bi zelo lepo, če bi nekaj od izkušenj, ki so se v teh trenutkih vzbudile v vas, delili z vsemi nami.«

Z uporabo metod za spoznavanje udeležencev izobraževanja ustvarimo sproščeno učno okolje

To metodo je smiselno uporabiti kot uvod v daljšo predstavitev, npr. tedenski seminar z izrazito osebnostnorazvojnimi in vzgojnimi vsebinami. Udeleženci se s pomočjo te metode pogosto povsem znebijo začetnega strahu in pozabijo na vsakdanje težave, ki jih tarejo doma ali v službi, prav tako pa s pomočjo te metode lažje navežejo stik, ko se pogovarjajo o svojem doživljajskem svetu. Včasih traja nekoliko časa, da se udeleženci povsem sprostijo in da vodja sploh lahko izvede to metodo. V takih primerih lahko vodja udeležencem zapove: »Predstavljajte si, da je sredi sobe, tukaj poleg vas velika košara in mi jo bomo v naslednjih dvajsetih minutah napolnili z našimi občutki ...« Skratka, vodja naj poskuša storiti vse, da bi se udeleženci sprostili in dovolili, da jih preplavijo občutki in začne delovati neizmerna moč domišljije.

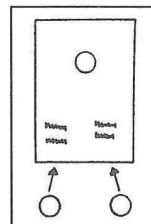
Splošni pogoji izvedbe

Število udeležencev: Metoda je primerna le za manjše skupine, do 18 oseb.

Čas: Približno 15 minut časa za izlet v spremstvu domišljije in 45 minut za nadaljnje delo – predstavitev občutkov, izkušenj, spominov ..., skupno torej 60 minut.

Prostor: Udeleženci naj po možnosti sedijo v krogu na udobnih stoli z naslonjalom. Prostor mora torej zagotavljati premakljivo pohištvo.

Material: Glasbeni stolp in prijetna, sproščajoča glasba.

FOTOMETODA

Učni cilji

Bolje spoznati sebe, pridobiti nove informacije o sebi, spoznati druge.

Izvedba

Udeležence ob prihodu fotografirajte s polaroidno kamero. Slike nemudoma nalepite na stenske plakate in le-te razobesite v višini obraza po delovnem prostoru. (Najbolje je, da to naredi vaš asistent, ko imate vi uvodno besedo.) Udeležencem dajte prvo nalogo, ki od njih zahteva, da se razporedijo v pare, in jih poprosite: »Prosim vas, da v naslednjih nekaj minutah premislite, kaj lahko delite drug z drugim, kaj lahko ponudite partnerju. Po pogovoru s partnerjem napišite nekaj najpomembnejših ponudb k vaši sliki na plakat.«

Uporaba fotometode je priporočljiva pri daljših, najmanj tedenskih seminarjih in omogoča udeležencem, da se bolje spoznajo in izvedo, kaj se lahko drug od drugega naučijo. Smiselna pa je seveda predvsem takrat, kadar bo vodja tudi v nadaljevanju učnega dela uporabljal fotografije udeležencev in njihovo ponudbo.

Splošni pogoji izvedbe

Število udeležencev: Za izvedbo te metode skupina ne sme šteti več kot 35 oseb, sicer fotogalerija ne bo več pregledna in bo metoda izgubila svoje didaktično jedro in pomen.

Čas: Za pogovor v parih in za pisanje na plakate bodo udeleženci potrebovali najmanj 20 minut. Nekaj časa boste izgubili tudi s fotografiranjem, saj morate fotografirati vsakega udeleženca posebej, prav tako pa tudi z lepljenjem fotografij na plakate in z nameščanjem plakatov na ustrezna mesta, če boste seveda to počeli sami. Fotometoda tako traja od 30 do 45 minut.

Prostor: Prostor mora biti dovolj velik, da omogoča sestavo parov in seveda lepljenje in obešanje plakatov

Material: Polaroidna kamera z zadostnim številom posnetkov, plakati formata A3, lepilo in barvna pisala.

OBLIKOVANJE SKUPIN OZIROMA PAROV

Pri večini metod za spoznavanje udeležencev je primerna razdelitev v pare oziroma v skupine. Če si bodo udeleženci sami izbirali svoje partnerje v paru ali skupini, se bodo pari verjetno oblikovali na temelju bežnih poznanstev, ki jih je omogočil na primer skupen prihod na seminar, kratek klepet pred seminarско dvorano, isti kraj bivanja ... Če bodo udeleženci samostojno sestavljali pare ali skupine, bo nedvomno prevladovala izbira partnerja glede na osebne interese.

Sicer pa lahko skupine ali pare oblikujemo na tri načine; vsak je primeren za določeno situacijo:

- naključno oblikovanje skupin,
- izbirno oblikovanje skupin,
- skupina neposrednega soseda/sosedov.

Naključno oblikovanje skupin se priporoča:

1. pri skupinskem delu, ki traja od 15 do 30 minut,
2. če je v seminarski sobi premakljivo pohištvo in predvsem lahki stoli,
3. kadar imamo na razpolago dovolj prostora za gibanje in premikanje,
4. če število udeležencev ni preveliko, največ jih je lahko 40,
5. kadar želimo razviti skupinsko pripadnost.

Naključno oblikovanje skupin ima to prednost, da udeleženci ne morejo sami izbirati članov skupine ali učnega partnerja.

Izbirno oblikovanje skupin se priporoča:

1. kadar je zadoščeno prvim štirim pogojem, ki smo jih našli že pri naključnem oblikovanju skupin:
2. za razvijanje skupinske pripadnosti pri skupinah, kjer udeleženci že nekaj časa sodelujejo, se poznajo in tako krepijo timski duh, in še posebej,

3. kadar imamo za vsako skupino pripravljene posebne naloge ali vaje in kadar takšne naloge zahtevajo več časa, npr. več kot 30 minut. Priporoča pa se tudi, če seveda narava dela to dopušča, da vse tako oblikovane skupine ostanejo in delajo v istem prostoru.

Skupina neposrednega soseda/sosedov se priporoča:

1. pri časovno krajšem skupinskem delu (5–10 minut),
2. kadar smo v časovni stiski in nimamo časa oblikovati skupine,
3. kadar prostor ne dopušča premikanja pohištva,
4. kadar nimamo dovolj velikega prostora (polna učilnica, brez možnosti dodatnih prostorov za oblikovanje skupin),
5. pri zelo velikih učnih skupinah.

Oblikovanje skupin ali parov z izbiro neposrednih sosedov je izredno praktična metoda, ki ne zahteva veliko organizacijskih priprav in jo lahko izvedemo praktično v vseh prostorih in v vsaki fazi učnega procesa. Vodja seminarja pa mora, kadar uporabi takšno oblikovanje skupin, le-te najprej sestaviti in jim šele nato dati naloge, kajti udeležence zelo zanima, s kom bodo sodelovali, in preden tega ne izvedo, ne sledijo navodilom za izdelavo naloge ali vaj.

Nadaljevanje v prihodnji številki

LITERATURA:

- Brečko, D.: Kako se odrasli spreminjamo, Didakta, Radovljica 1998.
- Draves, W. A.: The Successful Presenter, LERN, Kansas, 1994.
- Jelenc, S.: ABC izobraževanja odraslih, ACS, Ljubljana, 1996.
- Jolles, R. L.: How to run seminars and workshops, John Wiley&Sons, Inc., 1993, New York.
- Knoll, J.: Kurs- und Seminarmethoden, Beltz, Basel, 1993.
- Krajnc, A.: Metode izobraževanja odraslih, DE, Ljubljana, 1979.
- Watson, W. in drugi: How to give an Effective Seminar, Kogan Page, Kanada, 1998.